

Сергій І. Пилипець¹, Олександр О. Дубровський²

КЛЮЧОВІ ЧИННИКИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ: ЕКОНОМІЧНІ, СОЦІАЛЬНІ ТА ЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ

В статті здійснено дослідження економічних, соціальних та екологічних чинників, які впливають на розвиток сільських територій.

Сільські території відіграють важливу роль у забезпеченні економічного розвитку країни та сприяють збереженню природних ресурсів та національних традицій і культурних цінностей конкретного регіону, що в сукупності є національним багатством.

В сучасних умовах сільські території стикаються з численними викликами, серед яких на перший план виходять проблеми пов'язані з економічними, соціальними та екологічними аспектами. Такі обставини потребують пошуку ефективних рішень для підтримки громад розміщених на сільських територіях, зміцнення їх економічного потенціалу та збереження екологічної рівноваги.

Проаналізовано розподіл сільських територій за регіонами України та встановлено, що сільські території займають в загальній площі території України – 84,6%.

Здійснено аналіз економічних аспектів розвитку сільських територій полягає в дослідженні частки валового регіонального продукту у загальному підсумку та індексу фізичного обсягу валового регіонального продукту у розрахунку на одну особу. В економічному розумінні чим вищий валовий регіональний продукт у розрахунку на одну особу, тим більший рівень економічної активності та продуктивності в області.

Порівняння частки сільських територій в загальній площі області та частки валового регіонального продукту у загальному підсумку дає інформацію про взаємозалежності, які існують між цими двома показниками.

Представлено взаємозв'язок економічних, соціальних та екологічних показників, які засвідчують розвиток сільських територій. Вважасмо, що вивчення цих аспектів дозволить розробити ефективні стратегії для підвищення життєздатності сільських громад та сприятиме сталому розвитку регіонів у майбутньому.

Ключові слова: економічний потенціал, розвиток, валовий регіональний продукт, сільські територіальні громади.

Рис. 2. Табл. 2. Літ. 10.

DOI: 10.32752/1993-6788-2024-1-274-203-209

Serhii I. Pylpets, Oleksandr O. Dubrovsky

KEY FACTORS IN THE DEVELOPMENT OF RURAL AREAS: ECO- NOMIC, SOCIAL AND ENVIRONMENTAL ASPECTS

The article examines the economic, social and ecological factors that affect the development of rural areas.

Rural areas play an important role in ensuring the country's economic development and contribute to the preservation of natural resources and national traditions and cultural values of a particular region, which together constitute national wealth.

In modern conditions, rural areas face numerous challenges, among which problems related to economic, social and environmental aspects come to the fore. Such features require the search for effective solutions to support communities located in rural areas, strengthen their economic potential and preserve ecological balance.

The distribution of rural territories by regions of Ukraine was analyzed and it was established that rural territories occupy 84.6% of the total area of the territory of Ukraine.

¹ Uzhhorod National University. Ukraine.

² Uzhhorod National University. Ukraine.

An analysis of the economic aspects of the development of rural areas was carried out in the study of the share of the gross regional product in the total and the index of the physical volume of the gross regional product per person. In an economic sense, the higher the gross regional product per person, the higher the level of economic activity and productivity in the region.

A comparison of the share of rural areas in the total area of the region and the share of the gross regional product in the overall result provides information about the interdependence that exists between these two indicators.

The relationship between economic, social and ecological indicators that ensure the development of rural areas is presented. We believe that the study of these aspects will allow us to develop effective strategies to increase the vitality of rural communities and contribute to the sustainable development of regions in the future.

Keywords: economic potential, development, gross regional product, rural territorial communities.

Peer-reviewed, approved and placed: 21.04.2024.

Постановка проблеми. Сільські території відіграють важливу роль у забезпеченні економічного розвитку країни, адже є джерелом продовольчого забезпечення, туризму, природних багатств тощо. Традиційно вважається, що сільські території сприяють збереженню природних ресурсів та національних традицій і культурних цінностей конкретного регіону, що в сукупності є національним багатством та надбанням. Однак, на сучасному етапі сільські території стикаються з численними викликами, серед яких на перший план виходять проблеми пов'язані з економічними, соціальними та екологічними аспектами. Такі обставини потребують пошуку ефективних рішень для підтримки громад розміщених на сільських територіях, зміцнення їх економічного потенціалу та збереження екологічної рівноваги.

Вивчення економічних, соціальних та екологічних аспектів є надзвичайно важливим для забезпечення збалансованого розвитку та запобігання деградації сільських територій, де прогресує міграція населення до міст, занепад інфраструктури, економічна стагнація та екологічні загрози, відображаються глобальні зміни клімату тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання економічного розвитку сільських територій завжди були предметом наукових пошуків вітчизняних науковців. В роботах Ф. Важинського та А. Колодійчука досліджувались питання сутності і значення соціально-економічного розвитку сільських територій [1]. Питання державного регулювання розвитку ресурсного потенціалу сільських територій розкривають у публікаціях І. Гончарук та І. Томашук [2]. Науковці Інститут регіональних досліджень імені М. Долишнього НАН України опублікували в 2021 році наукова-аналітичну доповідь «Сільські території в Україні: практика ідентифікації та інструменти розвитку», де розкрили усі аспекти розвитку сільських територій України [7].

Мета статті полягає у дослідженні економічних, соціальних та екологічних чинників, які впливають на розвиток сільських територій. Особливу увагу приділено аналізу взаємозв'язку між цими аспектами та їхньому впливу на сталий розвиток.

Основні результати дослідження. Сільські території займають більшу частину в розподілі регіонів України. З даними аналітичної доповіді «Сільські території в Україні: практика ідентифікації та інструменти розвитку розподіл

сільських територій за регіонами України станом на 1 січня 2020 року представлено в табл. 1.

Таблиця 1. Розподіл сільських територій за регіонами України, на 01.01.2020 р., [3]

Область	Загальна площа області, км ²	Площа сільських територій, км ²	Частка сільських територій в загальній площі області, %
Всього по Україні	562495,0	487288,2	84,6
АР Крим	-	-	-
Вінницька	26217,6	25336,0	95,6
Волинська	20021,7	20021,7	99,4
Дніпропетровська	30703,1	23613,1	74,0
Донецька	22996,8	10385,9	39,2
Житомирська	29636,4	26792,4	89,8
Закарпатська	12688,9	12688,9	99,5
Запорізька	26684,0	22695,4	83,5
Івано-Франківська	12781,7	12781,7	91,8
Київська	27781,0	25294,0	89,9
Кіровоградська	24350,8	22379,9	91,0
Луганська	25346,8	16241,9	60,9
Львівська	21526,0	21526,0	98,6
Миколаївська	24253,6	23010,8	93,4
Одеська	32993,5	30773,4	92,4
Полтавська	28312,2	26648,7	92,7
Рівненська	19943,2	19943,2	99,5
Сумська	23224,8	16281,0	68,3
Тернопільська	13687,3	13687,3	99,0
Харківська	30901,5	23150,8	73,7
Херсонська	27784,0	22101,0	77,6
Хмельницька	20346,0	19480,0	94,4
Черкаська	20685,0	19789,0	94,6
Чернівецька	7943,1	7943,1	98,1
Чернігівська	31686,0	24723,0	77,5

Представлені в табл. 1. дані свідчать, що сільські території займають в загальній площі території України – 84,6%. Найбільшою часткою сільських територій володіють такі області як: Рівненська (99,5%), Закарпатська (99,5%), Волинська (99,4%), Тернопільська (99,0%), Львівська (98,6%), Чернівецька (98,1%). Найменшою часткою сільських територій володіють такі області як: Донецька (39,2%), Луганська (60,9%), Сумська (68,3%), Харківська (73,7%).

Аналіз економічних аспектів розвитку сільських територій полягає в дослідженні частки валового регіонального продукту у загальному підсумку та індексу фізичного обсягу валового регіонального продукту у розрахунку на одну особу.

Таблиця 2. Порівняння частки валового регіонального продукту у загальному підсумку та індексу фізичного обсягу валового регіонального продукту у розрахунку на одну особу на 01.01.2020 р., [3]

Область	Частка валового регіонального продукту у загальному підсумку, %	Індекси фізичного обсягу валового регіонального продукту у розрахунку на одну особу (у цінах попереднього року, %)
Всього по Україні	100,0	96,9
АР Крим	-	-
Вінницька	3,2	95,7
Волинська	1,8	97,6
Дніпропетровська	9,4	03,9
Донецька	4,9	07,7
Житомирська	2,2	97,3
Закарпатська	1,5	04,1
Запорізька	4,0	96,8
Івано-Франківська	2,1	97,4
Київська	5,7	96,9
Кіровоградська	1,8	92,1
Луганська	1,0	98,9
Львівська	5,6	100,2
Миколаївська	2,3	92,2
Одеська	5,2	96,9
Полтавська	4,5	97,0
Рівненська	1,7	98,4
Сумська	1,9	99,2
Тернопільська	1,5	97,6
Харківська	6,1	97,3
Херсонська	1,6	96,6
Хмельницька	2,3	100,9
Черкаська	2,6	95,5
Чернівецька	1,1	95,7
Чернігівська	2,0	98,5

Аналіз частки валового регіонального продукту у загальному підсумку відображає, що Дніпропетровська (9,4%), Харківська (6,1%), Київська (5,7%), Львівська (5,6%) та області мають найбільші значення. В економічному розумінні чим вищий валовий регіональний продукт у розрахунку на одну особу, тим більший рівень економічної активності та продуктивності в області. В той же час, індекс фізичного обсягу валового регіонального продукту у розрахунку на одну особу дещо відрізняється в регіональному розподілі. Такі області як Хмельницька (100,9%), Львівська (100,2%), Сумська (99,2%), Луганська (98,9%), Чернігівська (98,5%) мають кращі економічні та соціальні можливості, що проявляється у розширених умовах працевлаштування та доступу до ресурсів.

Порівняння частки сільських територій в загальній площі області та частки валового регіонального продукту у загальному підсумку дає

інформацію про взаємозалежності, які існують між цими двома показниками. Порівняльна інформація наглядно представлена на рис. 1.

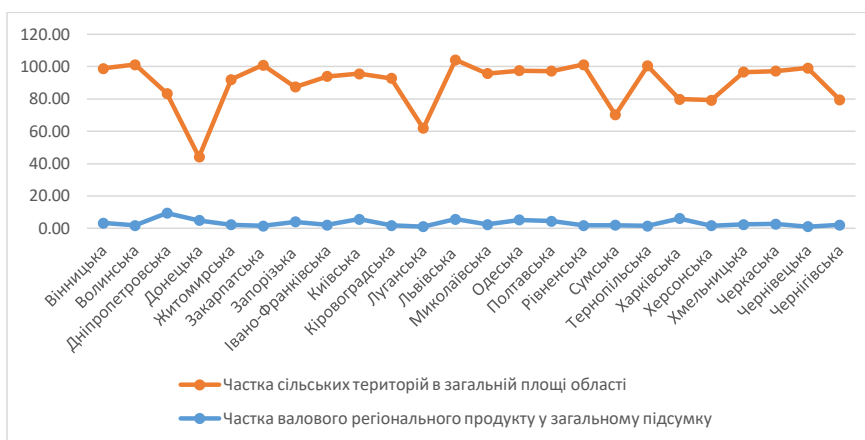

Рис. 1. Порівняння часток сільських територій в загальній площі області та валового регіонального продукту у загальному підсумку, станом на 01.01.2020 р., %, побудовано автором за даними [3]

На рисунку 1 засвідчено, що розвиток сільських територій не завжди корелює з обсягами валового регіонального продукту. Першочерговими чинниками, які засвідчують розвиток сільських територій є економічні, соціальні та екологічні показники. Взаємозв'язок цих показників представлено на рис. 2.

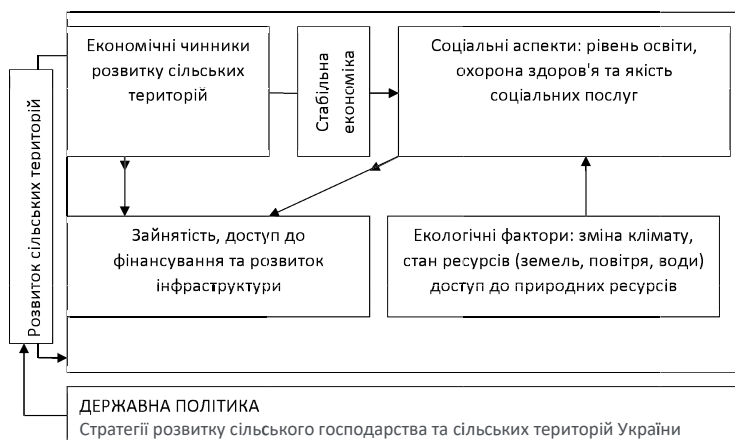

Рис. 2. Взаємозв'язок економічних, соціальних та екологічних показників у розвитку сільських територій, укладено автором

Економічні чинники розвитку сільських територій включають питання зайнятості, доступу до фінансування та розвитку інфраструктури. Стабільна економіка є основою для підвищення рівня життя мешканців сільських громад та залучення інвестицій у розвиток сільськогосподарських підприємств.

Соціальні аспекти також є невід'ємною складовою розвитку, оскільки від рівня освіти, охорони здоров'я та якості соціальних послуг залежить загальний добробут населення. Соціальна стабільність та підтримка місцевих громад є важливими умовами для збереження життєздатності сільських територій.

Екологічні фактори, зокрема зміни клімату, деградація земель та нестача водних ресурсів, значно впливають на ефективність сільськогосподарського виробництва та якість життя в сільській місцевості. Сучасний підхід до управління природними ресурсами та охорони довкілля є критичним для забезпечення сталого розвитку сільських громад.

Вважаємо, що вивчення цих аспектів дозволить розробити ефективні стратегії для підвищення життєздатності сільських громад та сприятиме сталому розвитку регіонів у майбутньому.

Висновки. В статті здійснено комплексне дослідження ключових економічних, соціальних та екологічних чинників, що визначають розвиток сільських територій. Сільські території відіграють важливу роль у розвитку національної економіки, забезпеченні продовольчої безпеки та збереженні культурної спадщини. Проте, у сучасних умовах глобалізації, урбанізації та кліматичних змін, ці території стикаються з численними викликами, які загрожують їхньому сталому розвитку. Вивчення основних чинників, що впливають на розвиток сільських громад, стає дедалі актуальнішим у зв'язку з необхідністю подолання економічних, соціальних та екологічних проблем, з якими стикається сільська місцевість.

1. Важинський, Ф. А., & Колодійчук, А. В. (2010). Сутність і значення соціально-економічного розвитку сільських територій. Науковий вісник НЛТУ України, 20(5), 152-157.

2. Гончарук, І. В., & Томашук, І. В. (2018). Державне регулювання розвитку ресурсного потенціалу сільських територій: загальні аспекти. Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики, (4), 19-30.

3. Державна служба статистики України, https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/vvp/kvartal_new/vrp/arh_vrp_u.html

4. Лупенко, Ю. О. (2017). Стан та перспективи сталого розвитку сільських територій. Економіка АПК, (6), 7-10.

5. Малік, М. Й., & Забуранна, Л. В. (2017). Розвиток сільських територій в умовах децентралізації влади. Економіка АПК, (7), 5-14.

6. Папп, В. В. (2015). Сільський зелений туризм як пріоритетний напрям розвитку сільських територій України. Агросвіт, (18), 17-22.

7. Сільські території в Україні: практика ідентифікації та інструменти розвитку: науково-аналітична доповідь / Сторонянська І. З., Залуцький І. Р., Патицька Х. О. Львів, ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. Долишнього НАН України». 2021. 137 с. (Серія «Проблеми регіонального розвитку»)

8. Талавири, М. П., & Горай, А. О. (2018). Розвиток сільських територій в умовах децентралізації. Економіка АПК, (11), 75-79.

9. Фурман, І. В., & Дмитрик, О. В. (2022). Формування стратегічних напрямів розвитку сільських територій. Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка, (13), 46-53.

10. Черевко, Г., & Черевко, І. (2010). Зрівноважений розвиток сільських територій. Аграрна економіка, 3(1-2), 57-66.

1. Vazhynskiy, F. A., & Kolodiichuk, A. V. (2010). Sutnist i znachennia sotsialno-ekonomichnoho rozvytku silskykh terytorii. Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy, 20(5), 152-157.

2. Honcharuk, I. V., & Tomashuk, I. V. (2018). Derzhavne rehuliuвання rozvytku resursnoho potentsialu silskykh terytorii: zahalni aspekty. Ekonomika. Finansy. Menedzhment: aktualni pytannia nauky i praktyky, (4), 19-30.

3. Derzhavna sluzhba statystryky Ukrainy, https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/vvp/kvartal_new/vrp/arh_vrp_u.html

4. Lupenko, Yu. O. (2017). Stan ta perspektyvy staloho rozvytku silskykh terytorii. Ekonomika APK, (6), 7-10.

5. Malik, M. Y., & Zaboranna, L. V. (2017). Rozvytok silskykh terytorii v umovakh detsentralizatsii vlady. Ekonomika APK, (7), 5-14.

6. Papp, V. V. (2015). Silskiy zeleniy turizm yak priorytetnyi napriam rozvytku silskykh terytorii Ukrainy. Ahrosvit, (18), 17-22.

7. Silski terytorii v Ukraini: praktyka identyfikatsii ta instrumenty rozvytku: naukovoanalychna dopovid / Storiyanska I. Z., Zalutskiy I. R., Patytska Kh. O. Lviv, DU «Instytut rehionalnykh doslidzhen imeni M. Dolishnoho NAN Ukrainy». 2021. 137 s. (Seriiya «Problemy rehionalnoho rozvytku»)

8. Talavyria, M. P., & Horai, A. O. (2018). Rozvytok silskykh terytorii v umovakh detsentralizatsii. Ekonomika APK, (11), 75-79.

9. Furman, I. V., & Dmytryk, O. V. (2022). Formuvannia stratehichnykh napriamiv rozvytku silskykh terytorii. Tavriiskiy naukoviy visnyk. Seriiya: Ekonomika, (13), 46-53.

10. Cherevko, H., & Cherevko, I. (2010). Zrivnovazheniy rozvytok silskykh terytorii. Ahrarna ekonomika, 3(1-2), 57-66.